

налаштування, є морфологічним та здійснюється за повними текстами довідкового апарату, представлено на локальних ресурсах (за назвами фондів, історичними довідками до них, анотаціями до фондів та описів, заголовками справ і документів), а також серед позицій покажчиків, що є аналогами традиційних архівних каталогів. Проект створено компанією «Архівні інформаційні системи» у співпраці з Державною архівною службою України [1].

Документи в архівах організовані у логічні масиви – фонди та колекції. У межах фонду зберігається певним способом систематизована документація, що була створена внаслідок діяльності установи, організації чи підприємства або персони (фонди особового походження). Колекції зазвичай містять тематично однорідні матеріали.

Документальні матеріали всередині фондів (колекцій) традиційно поділено на описи – групи справ, створені за тематичним, хронологічним та іншими принципами. Основною одиницею описання та зберігання є справа, яка може містити один документ (наприклад, мапа, щоденник, універсал, лист тощо) або їх сукупність, створену здебільшого у діловодстві й об'єднану однією темою. З метою ідентифікації кожній справі присвоєно шифр, який складається з номерів фонду, опису та власне справи і є унікальним у межах одного архіву. Наприклад, фонд 5, опис 2, справа 346. Номери фондів у державних архівах областей також містять літери, що означають належність до певного періоду або вказують на походження матеріалів, наприклад: П – партійні, Р – радянські.

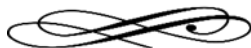
Пошук потрібних документів можна здійснювати в усьому доступному повнотекстовому контенті або лише у заголовках оцифрованих справ, представлених на локальних ресурсах. Результати пошуку виводяться окремими вкладками для фондів, описів, справ, документів та покажчиків. Відфільтрувати результати пошуку можна у меню Фільтри, обрати результати пошуку і в оцифрованих справах.

Загалом сьогодні Україна доєдналася до низки країн Європи, у яких уже працюють подібні ресурси. В онлайн-доступі вже представлено півсотні тисяч скан-копій архівних документів із фондів ЦДАГО України, повнотекстову інформацію на майже половину усіх фондів, історичні довідки та анотації документів практично на усі архівні фонди тощо.

Для збереження архівів під час війни передбачено безпечні регіони, евакуація: транспорт, логістика, кошти, людський і часовий ресурси тощо. В умовах широкого наступу загарбницьких російських військ доцільним є, щоб архівні документи залишалися в будівлях і були розміщені у сховища. Зрозуміло також, що страховий фонд документального фонду повинен бути переведений у цифровий формат. Це відкриває доступ до ресурсів архівних установ і роботу користувачів у надзвичайних умовах. Онлайн-добірка оцифрованих документів усіма державними архівами регулярно публікується на офіційному вебпорталі Державної архівної служби України і вміщує в себе стислу інформацію щодо нових оприлюднених цифрових копій документів НАФ, довідкового апарату, описів тощо.

Список використаних джерел

1. Єдине вікно доступу до цифрових ресурсів українських архівів. URL: <https://searcharchives.net.ua>
2. Робота архівів в умовах воєнного стану. URL: <https://cutt.ly/ZKMdVtm>

*Коноплицька О. І., канд. філол. наук, доцент
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль*

ДО ПИТАННЯ ПРО ГУМАНІТАРНІ ТА ОСВІТНІ ПРОЄКТИ БІБЛІОТЕК

У період трансформації, пошуку та формування нового іміджу перед сучасними бібліотеками стоять складні завдання. З одного боку, бібліотека як соціокультурний інститут, що

сприяє формуванню духовних та моральних цінностей у суспільстві, а також відображає його багатовікову інтелектуальну традицію, має зберегти за собою цю функцію, з іншого – в інформаційному суспільстві, що швидко змінюється, в конкуренції з інтернетом, бібліотеці необхідно розширювати свої функції і в багатьох випадках позиціонувати себе не тільки як заклад культури, а і як майданчик для розв'язання інших гуманітарних проблем.

Сучасні бібліотеки доволі успішно поступово стають ефективним комунікативно-освітнім простором для реалізації концепції освіти протягом життя. І тут важливо зазначити, що вони беруть на себе різні ролі та функції у забезпеченні освітнього процесу, зокрема для дорослих. Прикладом можуть бути центри освіти, що часто функціонують на базі бібліотек. Бібліотеки є партнерами в організації та проведенні освітніх програм, де розподіляють ролі та функції з організацією-партнером. Також бібліотека виконує роль HUB, тобто надає приміщення, персонал, комунікації та інтелектуальний ресурс для проведення освітнього заходу.

Отже, розглядаючи простір бібліотек для ефективної комунікації в контексті реалізації освітніх проєктів, можна дійти висновку, що ініціюється проєктна активність бібліотек, яка спрямована на підтримання освіти, формальної і неформальної, для підвищення якості пропозицій на ринку освітніх послуг; залучаються ресурси бібліотек для розроблення та реалізації спільних (партнерських) програм, спрямованих на підвищення рівня освіченості та якості життя населення; формується новий імідж бібліотек.

Одним із завдань бібліотек є привчити дітей читати. Для цього організують центри читання. До центрів запрошують дітей, починаючи з перших класів і закінчуючи п'ятим-шостим класом, коли вони вже розуміють, що без книги не бачать свого подальшого життя. Виховання бережливого ставлення дітей до книги і читання дає можливість розвиватися в певному напрямі, досягати успіху. Читання книги суттєво впливає на людську компетентність, освіченість, розширює знання, підвищує гнучкість мислення. Сьогодні вже немає потреби доводити важливість книги в житті кожного з нас та суспільства загалом, бо свідоме життя починається зі знайомства із першою книгою.

Багато дослідників вважають, що читання розвиває мозок людини, що спонукає до творчості. Розвиток мозку пов'язаний із фізіологічними особливостями кожної людини. Ліва півкуля кори головного мозку відповідає за насиченість інформацією, її обробку, аналітичне мислення, а права – за обробку невербальної інформації, що виражається у символах і образах, а також за творчі навички і панорамне мислення. Важливо, щоб мозок розвивався гармонійно і збалансовано. Щоб людина могла застосувати здобуті знання на практиці і творчо мислити, вона повинна читати книжки.

Дуже важливо мати не тільки енциклопедичні знання, а й панорамне мислення як дієвий інструмент у формуванні новітніх соціокультурних концептів. Читання має величезне значення у вихованні творчої особистості, тому працівники бібліотек організують години читання для класів відповідно до віку. Для такої роботи бібліотекарю треба підібрати книжку, показати її, зацікавити змістом, розказати, як книжка народжується, що це поступовий і цікавий процес, у якому беруть участь і письменник, і видавець, тобто показати шлях цієї книжки – від задуму до реалізації. Можна розказати, навіщо вона потрібна і що вона дає, яку історію відображає. Часто влаштовують презентації книг за участю автора, і учасники можуть із перших уст почути про задум та створення книги.

Бібліотеки переймають досвід інших країн у пропагуванні книг та читання. Зокрема, створені куточки для читання, тематично оформлені, з добіркою літератури відповідно до певної тематики, постаті, жанру: чи то детектив, чи дитяча література, чи творчість конкретного письменника, чи певна епоха тощо. Так формується бібліотечний простір – комплекс професійних компонентів, що формують сучасну бібліотеку як соціально-комунікативну установу, центр читання та дозвілля. Формується і професійний простір, тобто компетенція бібліотекарів, їхня готовність до впровадження інновацій та роботи з інформаційного забезпечення громади; також інформаційний простір, що охоплює інформаційно-ресурсну базу бібліотеки – бібліотечні фонди, різні типи і види документів незалежно від їх формату (текстового, електронного, графічного,

аудіо- та відео); а ще фізичний простір, що передбачає особливості організації інтер'єрів бібліотек, комфортних умов для користувачів тощо.

Сучасний бібліотечний простір – це не тільки простір для книги та інших носіїв інформації, скільки простір для користувача, його думок, душі, творчості. Це простір, що забезпечує йому свободу вибору необхідної інформації.

Одним із стратегічних напрямів діяльності успішної публічної бібліотеки є робота з дітьми. Це є і суто бібліотечною роботою «на перспективу» – виховання майбутнього читача. Бібліотека зможе стати для дитини помічником, розрадою, якщо вона буде привабливою. Тут діти повинні мати можливість відпочити, почитати, роздивитися картинки, погратися в якісь ігри, послухати казку. Для дітей у традиційній, звичайній публічній бібліотеці повинна бути своя територія. Створити у дитини привабливий образ бібліотеки можна лише враховуючи її психологічні особливості, налаштованість на казковий світ. Цьому сприятиме привабливе, візуально естетичне оформлення дитячого відділу та інформаційної зони. Використання елементів декоративного оформлення, оригінальні полиці, оформлення стін персонажами казок чи героями популярних дитячих книжок. Основний предмет бібліотечного обладнання – книжковий стелаж, де книги для найменших стоять «обличчям» до читача, заохочуючи до читання. Важливим елементом в оформленні бібліотечного простору є фітодизайн. Аматорські вироби читачів, народних майстрів свого краю, дитячі малюнки, композиції зі штучних квітів, яскраво оформлені тематичні полиці, нетрадиційні книжкові виставки – все це зробить бібліотеку більш привабливою для населення.

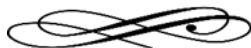
Публічна бібліотека сьогодні – це культурний центр, що забезпечує інформаційні потреби користувачів, дає можливість міжособистісного спілкування практично всім жителям зони обслуговування, організовує їхнє культурне дозвілля. Вона повинна враховувати інтереси людей, поступово стаючи необхідним складником інфраструктури регіону. Бібліотека не може існувати, якщо в ній не зацікавлене населення і якщо воно не готове її підтримати. Низка факторів – політичних, економічних, соціальних – спричинила необхідність зміни звичного образу бібліотеки, її швидкої адаптації до перетворень у суспільстві. У центрі уваги бібліотеки стоїть пересічна людина зі спеціальними і загальнокультурними потребами, певними життєвими інтересами. Саме публічна бібліотека має стати інформаційною базою життя спільноти, саме тут повинна збиратися місцева інформація, мають готуватися дайджести, інформаційні досьє, експрес-інформації про рішення місцевої влади, про нові соціальні пільги, про нове у сфері освіти, поради безробітним тощо – тобто те, чого найбільше потребує населення. За даними дослідників, 85 % людських проблем (житло, робота, освіта, дозвілля) вирішується саме за місцем проживання, на місцевому рівні. Зрозуміло, що ця інформація повинна постійно оновлюватися.

Бібліотеки вже здійснили певні кардинальні зміни для підвищення власного іміджу, зацікавлення та залучення користувачів. Це зроблено з метою повернення громади до читання, до книжкової та читацької культури, на чому базується і рівень освіти людини, і майбутня професійна компетентність, і статус у громаді.

Список використаних джерел

1. Ворошилов О. Інформаційна аналітика як напрям роботи сучасної бібліотеки. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 3. С. 12–17.
2. Воскобойнікова-Гузєва О. Соціокомунікаційна діяльність провідних бібліотек України в новітніх умовах. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 1. С. 12–17.
3. Жукова В. Трансформація бібліотеки в інфраструктурі глобального інформаційного суспільства. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 3. С. 3–7.
4. Каращук О. Бібліотека в сучасному інформаційному просторі. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 43. С. 596–610.
5. Сусак А. В. Функції бібліотеки в сучасному інформаційному просторі. *Вісник Львівського університету*. 2007. Вип. 1. С. 194–198.

6. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практичний посібник / автори-укладачі: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко; Українська бібліотечна асоціація. Київ: ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2020. 104 с.

*Недошитко І. Р. канд. іст. наук, доцент
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль*

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ СУЧАСНОЇ АРХІВНОЇ СПРАВИ

На зламі тисячоліть розвиток цивілізації перейшов на новий етап: так зване «паперове суспільство» поступово трансформується в «інформаційне», базовою основою якого стала електронна мережа «Інтернет». Сьогодні практично в усіх країнах світу доволі актуальним є питання інтеграції у згадану мережу архівних установ, які репрезентують у ній свої інформаційні ресурси. Не залишилася поза межами цього глобального процесу й Україна.

Інтернет впродовж лише кількох років кардинально змінив стиль, способи і методи діяльності архівних служб не лише України, але й усього світу. За оприлюдненими даними, у світі на одного дослідника, який працює у читальному залі архіву, припадає приблизно сто відвідувачів в Інтернеті.

Однак мусимо констатувати, що наша держава є однією з останніх країн у Європі за кількістю оцифрованих і опублікованих у відкритому доступі архівних документів.

В Україні діють 2 146 архівних установ, де зберігається майже 82,7 млн одиниць (архівних справ) Національного архівного фонду [1], однак, за інформацією голови Державної архівної служби України Анатолія Хромова, з них оцифровано лише 5 % [2].

З огляду на це 4 роки тому оцифрування архівних фондів стало пріоритетом для архівістів. Допомагають архівам європейські країни та неурядова організація США Family Search, адже бюджетних коштів на такі проекти не виділяють.

Одним із найважливіших досягнень діяльності Державної архівної служби України та архівної галузі загалом у 2021 р. стало зростання оцифрування документів Національного архівного фонду.

За результатами 2021 р. державними архівами оцифровано (створено фонд користування) на 155 688 од. зб. із паперовим носієм, 343 од. обл. кінодокументів, 5 882 од. обл. фонових документів, 20 368 од. обл. фотодокументів та 11 од. обл. відеодокументів, 546 од. зб. особового походження в електронній формі [3].

Загалом у 2021 р. оцифровано 182 838 од. зб. та од. обл., що становило 245 % від показника 2020 р. (74 183 од. зб., та од. обл.) і майже 500 % (482 %) від показника 2018 р. (37 904 од. зб. та од. обл.).

Лідерами з оцифрування документів НАФ у 2021 році є:

центральні державні архіви:

ЦДАК України (12 137 од. зб.);

ЦДНТА України (5 264 од. зб.);

ЦДАМЛМ України (2 924 од. зб.);

державні архіви областей:

Полтавської (77 262 од. зб.);

Тернопільської (5 416 од. зб.);

Сумської (5 137 од. зб.);

Кіровоградської (4 953 од. зб.);

архівні відділи міських рад:

Дніпропетровської (557 од. зб.);